

Memoires

1986-B

**Willem
Oltmans**

PAPIEREN TIJGER

Eerder verschenen bij Uitgeverij In den Toren, Baarn:

1	Memoires 1925 - 1953	4	Memoires 1959 - 1961
2	Memoires 1953 - 1957	5	Memoires 1961
3	Memoires 1957 - 1959		

Verschenen bij Uitgeverij Papieren Tijger, Breda:

6	Memoires 1961 - 1963	42	Memoires 1986-B
7	Memoires 1963 - 1964		Nog te verschijnen:
8	Memoires 1964 - 1966	43	Memoires 1987-A
9	Memoires 1966 - 1967	44	Memoires 1987-B
10	Memoires 1967 - 1968	45	Memoires 1988-A
11	Memoires 1968 - 1970	46	Memoires 1988-B
12	Memoires 1970 - 1971	47	Memoires 1989-A
13	Memoires 1971 - 1972	48	Memoires 1989-B
14	Memoires 1972 - 1973	49	Memoires 1989-C
15	Memoires 1973	50	Memoires 1990-A
16	Memoires 1973 - 1974	51	Memoires 1990-B
17	Memoires 1974	52	Memoires 1990-C
18	Memoires 1974 - 1975	53	Memoires 1991-A
19	Memoires 1975	54	Memoires 1991-B
20	Memoires 1975 - 1976	55	Memoires 1992-A
21	Memoires 1976	56	Memoires 1992-B
22	Memoires 1976 - 1977	57	Memoires 1993-A
23	Memoires 1977 - 1978	58	Memoires 1993-B
24	Memoires 1978	59	Memoires 1994-A
25	Memoires 1978 - 1979	60	Memoires 1994-B
26	Memoires 1979-A	61	Memoires 1995-A
27	Memoires 1979-B	62	Memoires 1995-B
28	Memoires 1979-1980	63	Memoires 1996-A
29	Memoires 1980	64	Memoires 1996-B
30	Memoires 1980-1981	65	Memoires 1997-A
31	Memoires 1981	66	Memoires 1997-B
32	Memoires 1981-1982	67	Memoires 1998-A
33	Memoires 1982	68	Memoires 1998-B
34	Memoires 1982-1983	69	Memoires 1999-A
35	Memoires 1983-A	70	Memoires 1999-B
36	Memoires 1983-B	71	Memoires 2000-A
37	Memoires 1984-A	72	Memoires 2000-B
38	Memoires 1984-B	73	Memoires 2001
39	Memoires 1985-A	74	Memoires 2002
40	Memoires 1985-B	75	Memoires 2003
41	Memoires 1986-A	76	Memoires 2004

Aanvullende gegevens over de jaren 1925 tot en met 1948 en over de voorouders van Willem Oltmans zijn te vinden in het fotoboek *Familie Album*, ISBN 90 6728 174 3.

INHOUD

Inleiding	7
Amsterdam	13
Paramaribo	65
Amsterdam	102
Paramaribo	111
Amsterdam	126
New York	161
Paramaribo	172
Amsterdam	177
Moskou	183
Amsterdam	189
Johannesburg	214
Amsterdam	251
Paramaribo	276
Amsterdam	298
Bijlagen	303
Register	403

Willem Oltmans:

„Wat een smerige manier van ondervragen tussen twee haakjes. Heel smerig om te zeggen dat ik boeken schrijf die door regeringen worden betaald. (...) Ik heb nog nooit een cent van iemand aangenomen... Nooit, geen cént, nooit. Ook niet voor mijn dagboeken. En ook van Bouterse niet. Tegen wie dat zegt span ik onmiddellijk een kort geding aan. Te beginnen bij jou.”

Adriaan van Dis:

„Nou, dan zien we elkaar bij de rechter.”

In de memorabele talkshow *Hier is... Adriaan van Dis* van 30 juni 1985 vroeg presentator Adriaan van Dis zijn gast, freelance journalist Willem Oltmans, of dat wel kon, je als journalist laten betalen door regeringen om boeken te schrijven die hun standpunten verduidelijkten. Op de stapel te bespreken boeken lag ook het in 1984 gepubliceerde: *Willem Oltmans in gesprek met Desi Bouterse*. Heel goed mogelijk dat Oltmans voor deze publicatie nooit een cent ontving van Bouterse. Een principiële stellingname betrof het hier zeker niet. Oltmans reageerde weliswaar als door een wesp gestoken, maar in de dagboeken die hij minutieus bijhield noteerde hij tijdens het schrijfproces op 18 april 1983 doodleuk: „Ik moet eigenlijk proberen van Suriname een steuntje in de rug te krijgen bij het schrijven van de pocket over Desi Bouterse. Voor een staat is 15.000 dollar een peulenschil.” Tevens blijkt uit de *Memoires* van 1983 dat Oltmans druk overleg voerde met de getrouwen rondom Bouterse over de inhoud van het boek. In 1985 vroeg Oltmans openlijk om een „eventueel” public-relations honorarium. 25.000 dollar per zes maanden, opperde hij tegenover Bouterse rechterhand Henk Herrenberg die zich volgens Oltmans „het lazarus” schrok, maar beloofde te overleggen met Bouterse. Aldus het dagboek. Betaling liet soms op zich wachten blijkt uit het kort geding dat Oltmans in 1989 aanspande tegen de Staat Suriname vanwege het niet nakomen van betalingsverplichtingen. Oltmans sprak de hoofdrolspelers in menig internationaal conflict. Zijn keuze was vaak onorthodox. Niet verwonderlijk dat hij zijn

oog op bevelhebber Desi Bouterse had laten vallen. Sinds de moord op vijftien tegenstanders van zijn militaire regime in december 1982 was bevelhebber Bouterse voor Den Haag persona non grata. Dus trok Oltmans naar Suriname om Bouterse aan de tand te voelen. Oltmans en politiek Den Haag waren elkaars natuurlijke vijanden, nadat de toenmalige minister van Buitenlandse Zaken, Joseph Luns, Oltmans in de ban had gedaan vanwege Oltmans bemoeienissen met de Nieuw-Guinea Kwestie. Luns waarschuwde buitenlandse vertegenwoordigingen voor Oltmans „journalistiek onfatsoen”.

Oltmans vergeleek het dekolonisatieproces van Suriname met dat van Indonesië. In Suriname was de onafhankelijkheid weliswaar in goed overleg met Nederland tot stand gekomen, maar volgens Oltmans weigerde Den Haag de oud-kolonie Suriname als een buitenlandse natie te zien. „In het dekolonisatieproces met Indonesië is precies hetzelfde gebeurd.” Na de decembermoorden van 1982 zette Nederland eenzijdig de aan Suriname toegezegde en o-zo-noodzakelijke ontwikkelingshulp stop. Aan hervatting van de hulp werden strenge eisen gesteld. Oltmans vond de stopzetting paternalistisch en zette vraagtekens bij de juridische onderbouwing van dit Haagse besluit. Daarmee roerde hij een gevoelige kwestie aan, want uit de notulen van de ministerraad blijkt dat men er in Den Haag ook niet helemaal gerust op was of dit besluit de toets der kritiek van het Internationaal Gerechtshof zou kunnen doorstaan. Suriname dreigde herhaaldelijk de kwestie aan het Gerechtshof voor te leggen, maar verzuimde dat daadwerkelijk te doen.

In dit deel van Oltmans *Memoires* staat de tweede helft van 1986 in de schijnwerpers. 1986 was een turbulent jaar voor Suriname, dat vanwege het ontwikkelingsverdrag in feite nog met handen en voeten gebonden was aan het voormalig moederland. Net toen in Suriname een democratiseringsproces op gang leek te komen, brak in juli 1986 een binnenlandse oorlog uit. Met steun van het Surinaams verzet in Nederland, dat geen fiducia had in de uitkomst van het zojuist ingezette democratiseringsproces, nam ex-lijfwacht Ronnie Brunswijk de wapens op tegen zijn vroegere baas: bevelhebber Desi Bouterse. De Surinaamse burgeroorlog zou tot augustus 1992 duren.

Oltmans reisde dat jaar herhaaldelijk af naar Suriname. Hij verwonderde zich – niet onterecht – over de gretigheid waarmee Nederlandse journalisten van Brunswijk een held maakten: een Surinaamse Robin Hood. Ook verbaasde hij zich erover dat Den Haag liet gebeuren dat het Surinaams verzet vanaf Nederlands

grondgebied acties voorbereidde in Suriname. In retrospectief zouden onderzoekers daar later de nodige vraagtekens bij plaatsen. Oltmans combineerde moeiteloos de rollen van diplomaat, journalist en pr-man.

Hij geloofde in het Suriname van Bouterse. „Wat ik feitelijk doe, is niet het beeld van Bouterse verbeteren, maar de misvattingen daarover aan de hand van eigen ervaringen corrigeren. En dat blijft de taak van de *investigative reporter*,” schreef hij op 18 september 1986 in zijn dagboek. Blijkens Oltmans dagboek aantekeningen strekte Luns’ invloed zich niet uit tot Suriname. Oltmans onderhield goede contacten met de Nederlandse ambassadeurs in Suriname. Bouterse had Oltmans gevraagd de lokale autoriteiten van het binnenland te begeleiden naar Nederland om Den Haag te vragen een stokje te steken voor Brunswijks guerrilla. Oltmans peilde bij ambassadeur Van Houten eerst eens hoe dit zou vallen in Den Haag.

18 augustus 1986:

Ik vroeg of ik hem ook details kon vertellen, zonder dat deze meteen aan Den Haag zouden worden doorgebriefd. „Dat is mijn persoonlijke beslissing,” zei hij. Hij leek me sceptisch ten aanzien van de komst van een delegatie van bosnegers naar Den Haag, om te vragen Brunswijk niet te financieren of aan te moedigen om zijn guerrilla voort te zetten.

Ook wierp Oltmans zich op als vredesbemiddelaar tussen Bouterse en Brunswijk, terwijl hij tegelijkertijd Bouterse de suggestie aan de hand deed het buitenland om helikopters te vragen teneinde Brunswijks „terroristen” op te sporen. Die tegenstrijdigheid tekent Oltmans en was er misschien wel de oorzaak van dat Oltmans het voortdurend aan de stok had met Nederlandse collega-journalisten. Hij werd verguisd vanwege zijn stellingnames en betrokkenheid, toch wisten reporters hem blindelings te vinden als ze een visum voor Suriname nodig hadden of Bouterse wilden spreken. Belangenverstrengeling kwam in het woordenboek van Oltmans – altijd in geldnood – niet voor. Oltmans eiste voor zijn inspanningen een vaak niet geringe vergoeding. Op 29 augustus 1986 noteerde hij na zijn bespreking met Bouterse:

Daarna vroeg ik of hij [Bouterse – EdV] John Drieskens van *Panorama* te woord wilde staan. Juist ook omdat de *Nieuwe Revu* op de Brunswijk-lijn zat, kon het van belang zijn dat Drieskens nu Desi’s gedachten over de situatie in Suriname op de Nederlandse lezersmarkt zou gooien. Ook benadrukte ik

■ dat ik met dat interview opnieuw zelf een reis naar Paramaribo kon betalen.

„Wanneer,” vroeg hij.

„Het liefste aanstaande zondag.” Ik voegde eraan toe: „Dan komt hij morgen en gaat maandag met mij weer mee terug.”

„Oké,” was het verlossende antwoord. Ik beken, mijn eerste gedachte was: godzijdank, het afgesproken honorarium van 10.000 gulden is binnen.”

Oltmans profileerde zich daarnaast onbekommerd als freelance journalist. Hij stuurde kranten regelmatig ingezonden brieven, waarin hij zijn mening ten beste gaf over de Nederlandse neokoloniale houding ten aanzien van Suriname. In *Haagse Post* publiceerde hij herhaalde malen zijn dagboekantekeningen.

Werd Oltmans regelmatig door collega's over de hekel gehaald, omgekeerd zag hij er geen been in om hen te verlinken. Toen Nederlandse journalisten – ontsnapt aan het oog van de Surinaamse autoriteiten – in december 1986 stiekem waren afgereisd naar het oorlogsgebied om uit de mond van een van de lokale autoriteiten op te tekenen dat die zijn „gat afveegde” aan de beeltenis van Bouterse, verklikte Oltmans dat zijn medebroeders al onderweg waren naar de luchthaven Zanderij. Voor vertrek naar Nederland werden de journalisten tot op de bilnaad gefouilleerd. Filmmateriaal werd in beslag genomen.

De journalistieke praktijk laat zien dat media nogal eens partij kiezen in een conflict. In zoverre was Oltmans geen uitzondering. Wel uitzonderlijk was de combinatie van rollen die bij Oltmans moeiteloos in elkaar overvloeiden en zijn geslotenheid daarover. Oltmans was niet de *investigative journalist* waarvoor hij zichzelf hield. Hij keek vooral één kant op. Dat het leger van Bouterse op 29 november 1986 het dorpje Moiwana binnenviel en daar circa 40 burgers onder wie kinderen doodde, onttrok zich aan zijn blikveld. Oltmans rept er nauwelijks over en kon zich zelfs niet voorstellen waarom duizenden binnenlandbewoners hierna hun toevlucht zochten in buurland Guyana. Ook plannen van de Nederlandse regering om samen met de vs eind 1986 Suriname binnen te vallen – zoals *de Volkskrant* in 2010 in een reconstructie boven tafel haalde – miste Oltmans.

De eventuele doden die het regime maakte, nam hij voor lief.

Dit alles staat los van de waarde van Oltmans ontboezemingen. Oltmans was niet alleen onorthodox in de keuze van zijn hoofdpersonen, ook zijn opvattingen in kwesties waren tegendraads. En

hij had zeker niet altijd ongelijk. De Nederlandse pers schaarde zich destijds achter stopzetting van de ontwikkelingshulp aan Suriname en deed aanvankelijk mee aan de verheerlijking van Bruns- wijk als de Surinaamse Robin Hood.

In retrospectief kunnen daarbij de nodige vraagtekens worden gezet.

Vanwege de gedetailleerde beschrijvingen – compleet met dialo- gen, de ingeplakte visitekaartjes, doorslagen van brieven en soms ook foto's – verschaffen de dagboeken interessante kijkjes achter de schermen. Uiteraard is distantie op zijn plaats; Oltmans schreef ze in de wetenschap dat ze later geopenbaard zouden worden. Niettemin vormen ze een – mogelijk onverwachte – bron voor onderzoekers. Zo waren de dagboek aantekeningen voor het VPRO-programma *Argos* in 2011 van grote waarde bij de recon- structie van een portret van wapenhandelaar Theodor Cranen- donk. *Argos* citeerde uit brieven, faxen en verklaringen uit de nala- tenschap van Oltmans, waaruit bleek dat Oltmans desgevraagd contact legde met Bouterse over een wapendeal. Oltmans bemid- delde in de hoop op commissie. De deal ketste uiteindelijk af. In dit deel zoekt Cranendonks medeonderhandelaar Dirk Keijer via Oltmans contact met het Suriname van Bouterse.

Voor mijn onderzoek naar de berichtgeving in Surinaamse en Ne- derlandse media over de verhouding tussen Suriname en Neder- land in de (post) militaire periode (1980–1992), was het dagboek van waarde omdat de berichtgeving over Suriname soms van dag tot dag besproken werd, compleet met artikelen en correspon- dentie over de betreffende stukken. Maar vooral lieten de aantekenin- gen zien dat Suriname geen willoos slachtoffer was – waarvoor het zichzelf graag hield – van eenzijdige beeldvorming in Nederlandse media. De Surinaamse militaire autoriteiten boetseerden met be- hulp van Oltmans aan het beeld dat ze graag wilden laten zien. Met succes wisten ze met behulp van Oltmans ook „positieve” verhalen in de Nederlandse media te krijgen.

Daarnaast verschaftte het dagboek inzicht in een journalistieke we- reld die zich doorgaans aan het zicht van het grote publiek ont- trekt. Een voorbeeld. In zijn dagboek schrijft Oltmans op 7 okto- ber 1986 hoe hij tot zijn afschuw hoorde, dat de Veronica- journalisten Joost Oranje en Harmen Boerboom tegen de afspra- ken met Oltmans in een exclusief radio-interview met Desi Bou- terse hadden gemaakt. Tegenover Bouterse rechterhand, ambas- sadeur Henk Heidweiller, brieste Oltmans: „Dat is verraad jegens onze afspraken.” Die antwoordde doodleuk dat de exclusiviteit

- 1986 ■ die Oltmans voor Pieter Varekamp van de tv-actualiteitenrubriek van *AVRO's Televizier* had bedongen uitsluitend tv en niet radio betrof. Oltmans speelde, maar was met andere woorden zelf ook speelbal.

Ellen de Vries, zelfstandig onderzoeker en publicist

1 juli 1986*Amerbos*

Er is nieuw gedonder in Suriname. De legertop is uit elkaar gevallen. Dit is zorgelijk nieuws, want de mannen van de coup van 1980 vormden steeds één front. Paul Bhagwandas en Arthy Gorré hebben het militaire gezag verlaten. „Dictator Desi Bouterse”, meldt *De Telegraaf* onveranderlijk, heeft bekend gemaakt dat twee van de vijf man die het militaire gezag uitmaakten, zijn verdwenen. Wat zullen hier de gevolgen van zijn?

Intussen is Henk de Mari met een eerste artikel op de proppen gekomen. IN SURINAME WORDT NIEMAND ONRECHTMATIG VASTGEHOUDEN, deze uitspraak van opperrechter Oosterling staat als kop boven het artikel. „De rechtspraak in Suriname,” aldus Oosterling, „is sinds de revolutie van de onderofficieren (februari 1980) nooit in gevaar geweest. Suriname is nog steeds voor honderd procent een rechtsstaat.” Hij vervolgde tegen De Mari: „Het doet mijn hart pijn als Nederland soms blijkt daar anders over te denken. Wij hebben hier geen politiestaat, geen echte militaire dictatuur, wij hebben hier een rechtsstaat waar onafhankelijke rechters zonder aanzien des persoons recht spreken.”¹

Dit is andere koek dan de doorsnee onzin die de hetzmakers bij die krant al jaren aan hun lezers voorschotelen. Het stemt me tevreden dat ik het erop gewaagd heb met De Mari.

Random House geeft het boek van Seymour Hersh over het neergeschoten Koreaanse verkeersvliegtuig uit. Natuurlijk heeft de CIA weer met dreigementen geprobeerd de uitgever te intimideren, maar nul op het rekest gekregen.

René Vaarnold stuurde me een kopie van de opzet van het boek dat hij wilt schrijven. Hij wil het bij Strengholt laten uitkomen, maar daarover schijnt hij nog steeds met Guus Jansen in de clinch te liggen.

Anna Pignocchi, de trouwe secretaresse van Aurelio Peccei, schreef me een briefje. Zij heeft, net als ik, minder contact met zijn opvolgers. Ze schrijft hem te missen.

1 *De Telegraaf*, 1 juli 1986.

Wilander speelt tegen Pat Cash. Ik ben voor Cash. Waarom eigenlijk? Sex appeal? Het zal je zoon zijn.

Het Amerikaanse hooggerechtshof heeft met vijf tegen vier stemmen een wet in Georgia legaal verklaard „that makes it a crime for anyone to engage in oral or anal sex.” Dus het hoogste rechtslichaam in Amerika „does not protect private homosexual relations between consenting adults.” De vs blijven tot de meest achterlijke en onbeschaafde landen ter wereld behoren met hun bezopen opvattingen over relaties tussen mensen. Willem Alexander is beëdigd tot officier van de Koninklijke Marine en heeft de eed van trouw op zijn moeder afgelegd. Prompt heeft Joop den Uyl verkondigd dat het prins Bernhard niet vrij staat uit eigen beweging een uniform aan te trekken, omdat hem dit na de Lockheed-affaire door de toenmalige regering Den Uyl met zoveel woorden verboden is.

2 juli 1986

De Telegraaf publiceerde mijn briefje.

■ **WAT ANDEREN ERVAN DENKEN** POSTBUS 376, 1000 EB, AMSTERDAM

Prins Bernhard en het brute interview

Op 2 september 1976 schreef ik "op deze plaats „Waarom iemand die fouten heeft gemaakt ook diens grote verdiensten ontzeggen?" Nu, tien jaar later, keken velen uit naar het tv-programma met het interview ter gelegenheid van prins Bernhards 75-ste verjaardag.

De uitsmijter van de interviewer tijdens het feest in de tuin van Soestdijk was een absoluut schandaal. Hoe haalde Van Meekren het in zijn hoofd de Prins aan te vallen op het dragen van een blazer? En dat bij een temperatuur van 29 graden. Het toppunt van onbeschaafdheid was niet alleen het doorhameren op het pijnlijke onderwerp van het dragen van een militair uniform, of de verwijzing naar de begrafenis van Lord Mountbatten, maar de vraag of de Prins in uniform begraven wilde worden.

Toen prins Bernhard antwoordde: „Dat zou ik wel leuk vinden”, hoe kon hij immers op een dergelijke bruutheid reageren, was voor mij als journalist de maat vol. Dat het publiek journalisten dikwijls als rapaille beschouwt, vindt in dit soort Veronica-stunts andermaal haar grond.

AMSTERDAM,
Willem Oltmans

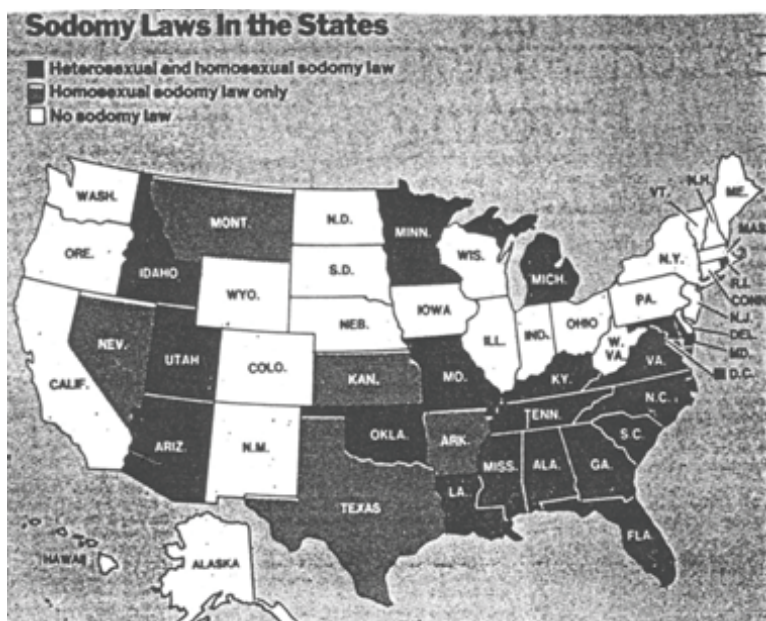
■ PRINS BERNHARD
...Generaal van Oranje...

Ik ben erg tevreden dat die boodschap is overgekomen en uitgerekend in *De Telegraaf*.²

Vijf Amerikaanse oliemaatschappijen zijn onder druk van de regering Reagan uit Libië vertrokken. De vs willen de sancties verder aanscherpen. Het is een vorm van oorlog voeren. En niemand van de „bondgenoten” doet er zijn mond over open. Moskou stelde voor dat de minister Shultz en Sjevardnadze een ontmoeting zouden hebben om een nieuwe top tussen Reagan en Gorbatsjov voor te bereiden. Hoe reageerde Washington op dit volmaakt normale voorstel? Het Witte Huis en het State Department noemden het in Moskou bekend gemaakte voorstel „ongelooflijk onbeschaamd”.³

In Den Haag kunnen ze er ook wat van. Ze hebben het aantal houwitser s waarmee nucleaire granaten kunnen worden afgevuurd van acht naar veertig opgevoerd. Dat gebeurde onder druk van de VVD. Het CDA ging terwille van de macht door de knieën.⁴

The New York Times drukte een kaartje af in welke staat in de vs er „sodomy laws” zijn en op welke grond:

2 *De Telegraaf*, 2 juli 1986.

3 *NRC Handelsblad*, 2 juli 1986.

4 *NRC Handelsblad*, 1 juli 1986.